

Bakgrunnsdokument: Samfunnsanalyser, faktagrunnlag og globalt utblikk

I første del av dette dokumentet presenteres noen sannsynlige samfunnsendringer som vil prege Norge fram mot 2030. I del to snevres blikket inn mot tros- og livssynsfeltet i Norge og utfordringer som Den norske kirke som organisasjon høyst sannsynlig står overfor. Alle disse endringene fordrer responser og handling fra kirkens side. Kirkemøtet utfordres på denne bakgrunn til å tenke gjennom hva som bør være viktige diakonale, organisatoriske og kommunikative satsingsområder framover.

Det er vanskelig å si noe sikkert om hvordan samfunnet vil se ut om ti år. Vi kan likevel si noe om trender vi allerede ser. Samfunnstrendene og -utfordringene som beskrives i dette dokumentet er ikke ment å være uttømmende beskrivelser, men er et utvalg av vesentlige utviklingstrekk som sannsynligvis vil påvirke den samfunnsmessige konteksten til Den norske kirke i 2030. Utvalget baserer seg i hovedsak på Kirkens Nødhjelps globale strategi 2019,¹ Det lutherske verdensforbunds strategi 2019-2024,² FAFO-rapporter tilknyttet forskningsprosjektet NordMod2030,³ NAVs omverdensanalyse 2019,⁴ EU-rapporten *Global Trends to 2030 – Challenges and Choices for Europe*,⁵ samt FNs 17 bærekraftsmål som utgjør et viktig rammeverk for ulike globale politiske satsinger fram mot 2030.⁶

1. Noen overordnede samfunnsperspektiver

Ulikhet og fattigdom: Ulikheten mellom fattige og rike land i verden øker. Det gjør også de økonomiske forskjellene innad i mange europeiske land – også de nordiske. Med en årlig estimert vekst på 1,4% vil Europa sannsynligvis være verdens nest største økonomi i 2030. Men det er likevel usikkert om veksten vil være stor nok til å redusere arbeidsledigheten og

---

¹ Norwegian Church Aid, *Global Strategy. Faith in Action* (2019):

<https://www.kirkensnodhjelp.no/contentassets/aa5fdabb9ca418ca60830df9fb36ab9/global-strategy-2019.pdf>

² The Lutheran World Federation, *With Passion for the World. LWF Strategy 2019-2024* (2019):

<https://www.lutheranworld.org/sites/default/files/2018/documents/strategy-2019-2024/screen/lwf-strategy-2019-2024-report-en-low.pdf>

³ NordMod2030: Forvitring eller fornying i Norden 2014-2030:

<https://www.fafo.no/index.php/component/zoo/item/nordmod-hovedside>

⁴ NAVs omverdensanalyse 2019: <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/analyser-fra-nav/analyser/navs-omverdensanalyse-2019>

⁵ European Strategy and Policy Analysis System (EPSAS): *Global Trends to 2030 – Challenges and Choices for Europe*, (2019): https://ec.europa.eu/epsc/sites/epsc/files/espas_report2019.pdf

⁶ <https://www.fn.no/Om-FN/FNs-baerekraftsmaal>

inkludere særlig de unge i arbeidsmarkedet. I norsk sammenheng er det verdt å merke seg at det har vært en økning i husholdninger med vedvarende lav inntekt siden årtusenskiftet. En SSB-rapport fra 2018 viser at det var 101.000 barn som vokste opp i hjem med vedvarende lav inntekt i Norge i 2016.⁷ Andelen barn under 18 år som lever i husholdninger med vedvarende lav inntekt er stigende, og en stigende andel av disse igjen er barn med innvandrerbakgrunn. En annen utfordring i Norge er økte boligpriser og vanskeligheter med å komme inn på boligmarkedet for dem som ikke får hjelp av foreldre, noe som igjen er med på å sementere klasseskiller.⁸

Klimaendringer: Klimaendringene vil ikke avta i årene framover, snarere tvert imot. Økte temperaturstigninger -og svingninger, samt økte tørke- og flomperioder, vil utgjøre store utfordringer for verdens land – også de europeiske. Europeisk mat- og vannforsyning vil kunne komme under press. Norge vil også merke dette, og klimadebatten vil sannsynligvis bli en enda viktigere del av den politiske diskursen enn i dag. Gjennom Parisavtalen har Norge og EU-land forpliktet seg til 40% reduksjon i utslippene av klimagasser fram mot 2030. Man kan vente seg mer radikale krav innenfor flere samfunnssektorer for å få til omstilling og et grønt skifte. Medlemsundersøkelsen i Den norske kirke viser også at kirkens medlemmer mener at klimakrisa og fattigdom er viktige saker som det norske samfunnet må gjøre mer for å løse.

Flykninger og innvandring: Ikke minst vil klimaendringene også resultere i økt antall klimaflyktninger. Dette vil sette EUs yttergrenser under press. I hvilken grad dette vil påvirke Norge er uvisst, men det er grunn til å anta at innvandringsdebatten i hele Europa vil bli enda mer polarisert enn den allerede er. Presset på EUs yttergrenser avhenger i stor grad også av stabiliteten og utviklingen til landene i de omkringliggende regionene, som f.eks. Midtøsten, Nord-Afrika og Sentral-Asia. Annen type innvandring til Norge vil sannsynligvis fortsette å være konjunkturbestemt.

Menneskerettigheter, populisme og nasjonalisme: Det globale menneskerettighetsregimet og andre former for internasjonalt samarbeid er under press. Det rapporteres om en økning i

---

⁷ Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) regner *vedvarende lav inntekt* som at en husholdning har en samlet inntekt som er mindre enn 60 prosent av medianinntekten i Norge. For en familie med to voksne og to barn var lavinntektsgrensen kr 443 000 i 2018.

<https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/flere-barn-i-husholdninger-med-vedvarende-lavinntekt>

⁸ Se <https://www.fafo.no/index.php/component/zoo/item/nordmod-hovedside>

brudd på internasjonal rett og menneskerettigheter, spesielt rettigheter for barn, kvinner, religiøse minoriteter, urfolk og andre minoriteter. Samtidig opplever man også flere steder økning i nasjonalisme, fremmedfrykt, populisme og identitetspolitikk, hvor også religiøse symboler blir brukt aktivt i den politiske retorikken.

Demografi: De fleste europeiske landene vil få en aldrende befolkning fram mot 2030. Dette skyldes dels at eldre lever lenger enn før, og dels at fødselstallene synker. Denne tendensen er også gjeldende i Norge, og vil gi utslag i den norske befolkningen så vel som i medlemsmassen til Den norske kirke. Flere eldre vil gjøre det mer krevende å sikre bærekraftige velferdsordninger og vil utfordre arbeids- og velferdspolitikken i Norge fram mot 2030.

Digitalisering: I 2030 vil anslagsvis 125 milliarder enheter i verden være koblet opp til internett. Også i Norge vil digitaliseringen øke det neste tiåret. Økt digitalisering i samfunnet vil kunne legge til rette for enklere kommunikasjon og større informasjonstilgang, samt mer innbyggerinvolvering lokalt og nasjonalt. Samtidig fører digitalisering til nye samfunnsutfordringer, som for eksempel cyberangrep, spredning av falske nyheter, samt økte og mer synlige forskjeller mellom dem som faller innenfor og utenfor den digitale globaliseringen.

Urbanisering: Innen 2013 vil to tredeler av verdens befolkning bo i byer. Også i Norge øker tilflytningen til og rundt de store byene. Det er mye som tilsier at de økende forskjellene mellom by og land ikke vil bli mindre det neste tiåret. Press på byenes infrastruktur, økt sosial ekskludering og utarming av menneskelige ressurser på landsbygda er noen konsekvenser det pekes på. Man ser også for seg mer fragmenterte og pluralistiske lokalsamfunn, i byene så vel som på landet.

[2. Nærmere blick på Den norske kirke og tros- og livssynsfeltet](#)

Kirkelig organisering og nytt mulighetsrom: Med endrede relasjoner til staten har Den norske kirke fått større organisatorisk og økonomisk selvbestemmelse. Forhold som tidligere var bestemt av departementet, kan Kirkemøtet i større grad bestemme over selv og gjøre endringer på nå. Arbeidet med ny kirkelig organisering og én felles arbeidsgiverlinje vil kunne effektivisere kirkelig organisering og frigjøre ressurser. Den norske kirke står overfor store endringsprosesser i årene framover, men dette gir også kirken økt handlingsrom og flere muligheter til å tenke nytt om strukturer, regler og ressursbruk.

Lavere medlemsandel: På oppdrag fra Kirkerådet skrev tidligere forsker ved SSB, Helge Brunborg, i 2019 en rapport med framskrivning av medlemstall i Den norske kirke fram til 2039.⁹ Det mest sannsynlige scenariet er at den nedgangen vi har sett i medlemsandel i årene 2011-2018 vil fortsette. Årsakene til dette er en kombinasjon av sekularisering som blant annet fører til at færre dører barna sine, høy grad av medlemskap blant dagens eldre, og økt innvandring. Kirken har et svakt fallende medlemstall, og Norge har et økende folketall. Dermed vil andelen kirkemedlemmer av befolkningen synke. Økningen i befolkningstall skyldes i stor grad innvandring, og svært få innvandrere blir medlemmer i Den norske kirke (flesteparten er katolikker, dernest muslimer). I følge framskrivningen vil medlemstallet holde seg godt over 3 millioner også i 2030, men andelen medlemmer av befolkningen vil synke med om lag 10 prosentpoeng og i 2030 sannsynligvis være på omtrent 60 prosent. I dag er andelen medlemmer av befolkningen ca. 70 prosent, og medlemstallet 3,7 millioner. Andelen ville vært ca. 85 % hvis man så bort fra innvandrerbefolkningen. Mest dramatisk for kirken er nedgangen i dåpstall. I 2008 ble det døpt om lag 42.600 barn i Den norske kirke, mens dette tallet hadde sunket til 28.450 i 2018. Fra og med 2019 har dessuten ordningen med fødselsmeldinger til Den norske kirke opphørt.

Økt religiøs pluralisering og sekularisering. Den norske kirke har hatt en økt satsing på religionsdialog det siste tiåret. Andelen mennesker utenfor Den norske kirke er økende, både de som tilhører andre trossamfunn og de som ikke er registrerte i noe tros- eller livssynssamfunn. Det skjer altså både en økt sekularisering og en økt religiøs pluralisering.¹⁰ Disse tendensene vil trolig ikke avta fram mot 2030, men hvordan de påvirker hverandre og samfunnet som helhet er vanskelig å si. Det er for eksempel vanskelig å svare på hvorvidt det blir mer eller mindre religion i det norske samfunnet, eller hvorvidt religiøs identitet blir mer eller mindre viktig på individnivå eller i samfunnet.

Mindre hegemonisk posisjon: Det som er mer sikkert er at Den norske kirke mister noe av den hegemoniske posisjonen den har hatt, selv om den vil fortsette å være det desidert største

---

⁹ Brunborg, 2019: «Utviklingen av antall medlemmer i Den norske kirke».

<https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkeradet/2019/juni/krprosent2044.2-19prosent20framskrivingprosent20avprosent20antallprosent20medlemmerprosent20iprocent20denprosent20norskeprosent20kirke.pdf>

¹⁰ Ulla Schmidt, «Norge: et religiøst pluralistisk samfunn?», i Botvar og Schmidt (red.) *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*. Universitetsforlaget, Oslo: 2010; Vebjørn Horsfjord, Sven Thore Kloster, Gina Lende og Ole Jakob Løland, *Global kristendom – en samtidshistorie*. Oslo: Universitetsforlaget, 2018 (kap. 8).

trossamfunnet i Norge også i 2030. Med avviklingen av statskirken har rettslige ordninger og Den norske kirkes bånd til statsmakt og politisk styring blitt endret. Men kirken har også mistet en del av det kulturelt-religiøse hegemoniet den har hatt i kraft av forestillingen om at den er bærer av en felles kulturarv, nasjonal identitet og viktige fellesskapsverdier. Den norske kirke er i dag både en grunnlovsforankret folkekirke og ett av flere trossamfunn i landet. Samfunnsmessige legitimeringsstrategier for Den norske kirke kan derfor ikke bare ta utgangspunkt i majoritetsposisjonen og historien. Dette vil være et viktig perspektiv inn mot nasjonaljubileet i 2030.

Mangfold og sammensatt religiøs geografi: Den norske kirke har lenge vært preget av ulike religiøse geografier, f.eks. mellom Sør-Vestlandet, innlandet og Nord-Norge. I Sør Hålogaland er det en stabilt høy oppslutning om folkekirken. I Stavanger er det mange menigheter med høyt aktivitetsnivå og mange impulser utenfra. Samtidig oppleves press fra andre kirker og menigheter som virker mer attraktive, ikke minst for familier. I Oslo er medlemsandelen nede i 52 %, og kirkens medlemmer fordeler seg svært ulikt i ulike deler av byen. En stadig større andel av byens befolkning står uten tilknytning til et trossamfunn. Disse ulike kontekstene gir forskjellige utfordringer med å være en relevant og åpen folkekirke for alle. Men til tross for at mange regionale forskjeller i kultur, kirkeliv og fromhetsuttrykk ser ut til å vedvare har det også skjedd en utvisking av forskjeller mellom lokalsamfunn.¹¹ Mangfoldet lokalt er større nå enn tidligere, og det blir viktig for Den norske kirke i årene framover å ha strukturer som klarer å romme dette mangfoldet, både nasjonalt og lokalt, i byene så vel som på bygdene. Dette betyr også at det må stimuleres til økumenisk nytenking i Den norske kirke. Stadig nye menigheter og kristne fellesskap etableres – ikke bare utenfor Den norske kirke, men også utenfor etablerte økumeniske nettverk.

Folkekirken og innvandrere: Pluraliseringen av både det norske samfunnet og den norske kirkevirkeligheten utfordrer også folkekirkebegrepet. For eksempel så viser årsmeldingen fra 2018 at Den norske kirke har lettere for å inkludere nye nordmenn i sitt diakonale arbeid enn å inkludere dem som likeverdige medlemmer i menighetene. Riktignok har de færreste som kommer til Norge en luthersk bakgrunn, og i et økumenisk samarbeid ønsker man ikke å «fiske» folk med en annen kirkelig tilhørighet. Samtidig blir nye mennesker døpt inn i våre menigheter og enkelte steder i landet er Den norske kirke det eneste lokale

---

¹¹ Pål Kjetil Botvar, Pål Repstad og Olaf Aagedal, «Regionaliseringen av norsk religiøsitet», i *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*.

menighetsfellesskapet. Den norske kirke ønsker å være en inkluderende kirke for alle som ønsker å høre til. Dessuten er det viktig å utvikle gode økumeniske samarbeidsrelasjoner med innvandrermenigheter. I følge en kartlegging var det i 2014 over 250 innvandrermenigheter i Norge, og dette antallet er stigende.¹²

Kirkebygg: Den norske kirke ønsker å være en ansvarlig kulturminneforvalter. Kirkebyggene representerer nasjonale kunst- og kulturskatter fra de siste 1 000 år. Det lokale kirkebygget betyr mye for folk i lokalsamfunnene, noe man har erfart sterkt ved tap av kirkebygg, for eksempel ved brann. Kirkebyggene er viktige steder for tro og tilhørighet, og økt kulturbruk og formidling av kirkebyggenes historie, arkitektur og utsmykning er viktige satsingsområder. Dersom byggene fortsatt skal representere kulturelle fotavtrykk og levende gudstjenestesteder landet over, er det avgjørende å finne nye måter å finansiere nødvendig vedlikehold.

Menneskelige ressurser: Den største ressursen for Den norske kirke er likevel mennesker, både ansatte og frivillige. Det er omlag 8000 folkevalgte i Den norske kirke. Samlet sett regner man med at det er ca. 100 000 frivillige som deltar i arbeidet til Den norske kirke hvert år. Ved utgangen av 2018 hadde kirken om lag 1289 presteårsverk, 300 diakonistillinger, 730 ansatte i undervisningsstillinger, 871 i kirkemusikerstillinger og mer enn 3000 ansatte i andre stillinger.¹³ Men det er en utfordring å opprettholde antallet kirkelige ansatte, og arbeidsstokken i Den norske kirke blir eldre og eldre. For eksempel er 30% av dagens ansatte prester er over 60 år, og 30 % er mellom 50 og 60 år. Omtrent 100 prestestillinger står ledige, og over hele landet er det mangel på kvalifiserte søkere til utlyste stillinger. Rekrutteringsutfordringene utgjør en risiko for å nå målet om å være en landsdekkende folkekirke.

Kirkens samfunnsoppdrag: Den norske kirke ønsker å være en utadrettet kirke. Hver dag snakker diakonene i Den norske kirke samlet sett med 1257 brukere av det diakonale tjenestetilbudet.¹⁴ Trosopplæringen når hvert år ca. 250 000 barn og unge. Over 1100 menigheter samler inn penger til Kirkens nødhjelps fasteaksjon, og 955 menigheter har

---

¹² Lemma Desta. «National Report on Migrant and Multicultural Churches in Norway». Se www.migrantmenigheter.no NB: erstatt dette med oppdaterte tall fra KIFO jan 2020.

¹³ Tall fra KAs lønns- og personalstatistikk 2018. Oppdater til 2019-tall. Her oppgis kun antall ansatte, ikke antall årsverk. I kategorien «andre stillinger» inngår bl.a. kirkegårds- og gravferdsstillinger, klokkestillinger, administrative stillinger, lederstillinger og ansatte i menighetsbarnehager.

¹⁴ Kirkerådet 2018, Diakoniundersøkelsen 2018. Hver diakon eller diakonimedarbeider hadde i gjennomsnitt kontakt med 5 barn, 12 ungdommer, 35 voksne, 34 seniorer, 4 flyktninger eller asylsøkere, og 4 økonomisk vanskeligstilte hver uke i 2017.

misjonsavtaler med en av misjonsorganisasjonene i SMM.¹⁵ I en tid hvor kirken har en svakere formell relasjon til det offentlige, blir det desto viktigere å være tilstede på fellesarenaene i samfunnet. Kirken er landets største kulturinstitusjon og bidrar med ukentlige kulturtilbud i alle landets kommuner. Kirken møter mennesker i lokalsamfunnet, på digitale flater og deltar i samfunnsdebatter både lokalt og nasjonalt. Kirken vil bidra til å fremme verdier som ivaretar menneskeverdet og skaperverket og protesterer når disse verdiene trues. Gjennom lokale, nasjonale og internasjonale nettverk deltar Den norske kirke i freds- og forsoningsarbeid og arbeider for menneskerettigheter og vern av skaperverket. Like fullt etterlyses ofte Den norske kirke i ulike samfunnsdebatter og har et potensial til å bli enda mer synlig i ulike offentlige rom.¹⁶

Hva må gjøres? Blant annet med bakgrunn i disse analysene og beskrivelsene utfordres Kirkemøtet nå til å stake ut retning, bestemme seg for hva som er viktigst å få gjort, og prioritere ressursbruk – enten det er ansatte eller økonomi. Den norske kirke har et godt utgangspunkt med mange ressurser: 71 % av befolkningen er medlemmer, vi får om lag to milliarder i årlige bevilgninger fra staten og ca. fire milliarder fra kommunene. Vi har et stort og organisert nettverk av folkevalgte, ansatte, frivillige og kirkebygg over hele landet, og vi har mange relasjoner til ulike deler av samfunnet, lokalt så vel som internasjonalt. For å møte utfordringene Den norske kirke står overfor på en best mulig måte, er det avgjørende at Kirkemøtet tar stilling til hvilke områder som krever en særlig satsing og oppfølging.

---

¹⁵ Samarbeidsrådet for menighet og misjon (SMM) er et samarbeid mellom Den norske kirke og følgende syv misjonsorganisasjoner: Det norske misjonsselskap, Misjonsalliansen, Normisjon, Stefanusalliansen, Himal-Partner, Den norske Israelmisjon, Areopagos.

¹⁶ Jf. Geelmuyden Kieses rapport om Dnk i 2018.(?)